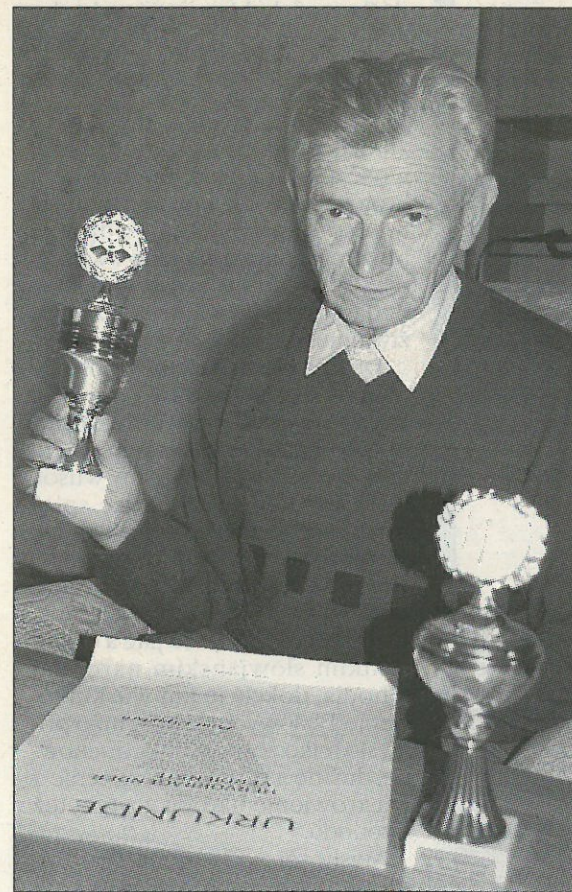

„Z aktivnym hrácom nohczył zdawna hišce skónčić!“

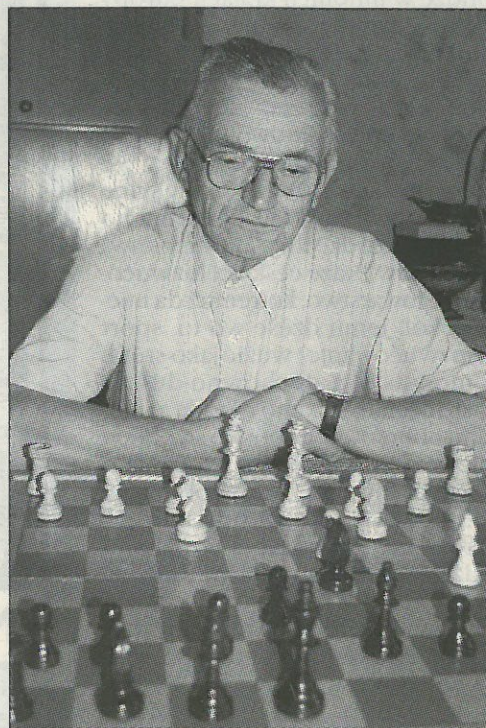
Češkečan Pawoł Lipič hraje 50 lět šach

„Słowce šach a mat – hustodosć wšak móžu to do toho hižo wotwidžec – jara njerady slyšu. Poražku jeno čezko znjesu. Tomu bě hižo tak, jako běch małe džěčo“, Češkečan Pawoł Lipič swoje sportowe nastajenje wopisuje. Njeposrednje po Druhej swětowej wójnje, jemu bě tehdy wosom lět, zeznaji jeho mać z duchapojnej hru – ze šachom. Wot toho časa bě šachownica ze 64 čorno-bělymi kwadratiskimi polemi jeho najwážniša zaběra. Z maćerju šach hrajo wón spěšnje wopimny, zo kóždy ze 16 čornych abo bělych figurow so po krutych prawidlich čaha. Jako šulski hólčec – wot 1943 do 1951 w Koblíčanskej šuli – je pod nawodom Herberta Seibta, kiž tam šachowy kružk nawjedowaše, swoje kmanosće wudospoňil. Džělaše na tym, w zmyslapojnych kombinacijach nadběhowanja a zakitowanja ze zaměrom krala přečiwnika – jenička figura, kotraž njemóže so wzac – z připowědženjom „šach“ tak wohrozić, zo njemóže so přečiwny hrajer tomu hižo wuwinyć. Derje dopomina so tež hišce na swojeho wučerjow Hańžu Bjeńšowu a Jurja Nuka-Wojerowskeho, kiž lěta w oktobru swoje 80. narodniny swjěci. Jenož jedne léto chodžeše na Serbsku wyšu šulu w Budyšinje. Často je tam w internacie ze sobušlerjemi hrał šach a nimo toho tež wjele fachoweje literatury čitał. Přezažnje smjercě nana dla so za njeho šulski čas skónči a wón dyrbbeše so nětko z nic hišce 16 lětami wo 26hektarske domjace kubło starać. Hdyž džensa na tutón čas wróco zhladuje,

wón tehdyšu politiku wobžaruje. „Klinčić wot absurdnje. Drějo so na polu a hródzi wot ranja do wječora njemóžachmy so ani najěsc“, wón powěda. Dyrbizny njejsu spjelnili a mać přińdže samo njedozewiwenosće dla do chorownje. Při wšěch čezach a žiwjenskich wuzadanjach pak wosta Pawoł duchownemu sportej swěry. Jako bu 1957 w Sulšecach na tamnišej MAS – stacija, kotraž wupožčowaše ratarjam mašiny – šachowy klub založeny, přistupichu woni na iniciatiwu Pawoła Lipiča Traktorej Prěčecy. W tutym sportowym zjednoćenstwje běchu w sekciji šach cылkownje sedmjo. Wot toho časa, potajkim nimale poł lětstotka, hraje wón aktivnje šach. W šěsćdesatych lětach přemjenowa so sekcija na Sportowu jednotku Hodžij; šachowe mustwo w dotalnej wobsadce dale hraješe. Wot léta 1971 přislušeja ST Husce, a tamniši šachowcy z Pawołom Lipičom su loni do wobwodnej ligi postúpili. To docpěc bě čezki a z wulkej prócu zwjazany puć. Hdyž bě wón 15. decembra 1957 swoju přenju aktivnu partiju wuspěšnje za sebje rozsudził, zapołoži knihu, do kotrejež wón z akribiskej dokładnosću tež wšitke dale zapisowaše. Datum, mjeno přečiwného hrajerja, městnosć turněra, z kotrej barbu figurow je hrał, ale tež ličbu čahow a wězo rezultat je swědomiče podawał, tak zo móže kóždy čas wo svojim šachosportowym wuwicu z absolutnej preciznosću wotmołwić. Tež přeni čah partije – hač siciliansce abo francosce a dale warianty – wón pisomnje zachowa. W knize listujo, dotal bě to cылkownje 855 chutnje wuzadacych partijow – žadyn spěšno- abo błyskosach – dopomina so derje na jednotlivé hry a móže je hišce dosć derje komentować. Cылkowny wuslědk je dosć překwapjacy: 171 króc je podležał, 261 hrow skónči so pat abo njerozsudnje a 423 króc wuńdže wón jako dobyčec. Jednu ze svojich přních partijow, bě to 29. decembra 1957 při wokrjesnych mišterstwach Budyskeho wokrjesa, bě hižo po džesac čahach přehrał, mjeztym zo je na samsnym wubědžowanju štyri léta pozdžišo po 13 čahach dobył.

Hačrunjež je čas žiwjenja w ratarstwje čezko džělał – spočatnje w domjacym ratarstwje, po tym 30 lět w hródzach a swinjacych chlěwach prodrustwa w Češkecach a Małej Praze –, je serbski sportowc z wjele kedžbyhódny wukonami na so skedžbnił. Hižo 1973 přepodachu jemu čestnu jehlu šachoweho zwjazka w slěbru. Dale ma rjad wopismow Němskeho čelozwučowanskeho a sportoweho zwjazka. 1999 počesci jeho tehdyši Budyski krajny rada Horst Gallert za wuběrne wukony při wuwicu sporta w Budyskim wokrjesu. Léto pozdžišo spožči jemu prezident Zwjazka němskeho dalokošacha dr. Fritz Baumbach

čestnu jehlu. Wot 1960 hraješe štyri lětdžesatki dalokošach tež z wukrajnymi partnerami zdalenyh krajow kaž ze Šwedskeje, USA abo Chile. Z 316 hrow je 193 za sebje rozsudził, 46 króc je podležał, mjeztym zo so 77 hrow njerozsudnje skónči.

Dwójce bu wokrjesny mišter a šěsć króc najlepší Budyskeho wokrjesa w błyskosachu. Tež na Open internacional cintai de Cabella Tardos w Španiskej je so 1993 wobdžělił. Nimo hrača pak wukonješe hišce rjad funkcijow. Tak bě wot 1957 štyrnaće lět sekciski nawoda a runočasnje mustwowy nawoda. Wot léta 1961 bě wjele lět člon wokrjesneho fachoweho wuběrka za šach. Na swětowych mišterstwach World Student Team chess championship 1969 w Drježdžanach bě jako sudnik zasadženy. Džensa je wosebje hordy na dwaj pokalej, kotrejež stejitej nimo dalšich w knižnym kamoru při mnohich edicijach sportoweje literatury. Je to jónu pokal sakskich mišterstwow z léta 2000, hdžež docpě přenje městno w błyskosachu z jenož poł dypkom přeskoka. Dwě léce pozdžišo wuńdže jako dobyčec při 2. hornjołužiskich mišterstwach seniorow. „Hrače šacha je mi něšto wulke, wážne. Z aktivnym hrácom nohczył hišce tak spěšnje přestać“, wón kaž samozrozumliwje praji. A kaž připódlu skedžbnja na to, zo hraješe tež dwójce přečiwo prof. Vogelej z Bad Schandauwa, kiž je před dwěmaj lětomaj w starobje 96 lět zemrěl.

A. Handrik

Sokolske Listy, wokolnik Serbskeho Sokola

Adresa redakcije: Serbski dom, Póstowe naměsto 2, 02625 Bautzen/Budyšin
Internet Sokola: www.sokol.sorben.com Zamolwity redaktor: Mikławš Krawc

SOKOŁSKE LISTY

Gabriš Nawka – kaplan ze sportowymi ambicijami

„Do pedalow teptamy...“

Takle rěka w znatym serbskim spěwje, a mnohim je runje tute pohibowanje probatny srědk za fitnosć. Tež Chróšćanskemu kapłanej Gabrišej Nawce, hdyž po svojich nabožnych a cyrkwinskih nadawkach swój wolny čas wupjelnja. To dožiwješ młodeho serbskeho duchowneho z wjacorymi sportowymi ambicijami. A hnydom widžu před svojim duchownym wóčkom paralele k Alojsej Andrickemu, kiž bě daloko a šěroko znaty za swoje sportowe kmanosće. „Wón je mi wulki přiklad na duchownym, ale tež na sportowym polu. Kak je wón woboje zwjazac wědžał, bě přikladne“, praji Chróšćanski kaplan.

Tež Gabriš Nawka čuje so wšudže tam doma, hdžež zaruča pohibowanje mocy do džěla, duchownu fitnosć, spokojnosć a wjesolu zabawu. Nic naposledk mjez křescanskej młodžinu. Ale tež sam byc z přikladom je jemu kaznja časa. Do pedalow teptać, to přewšo rady čini. Nic jenož jako krótkie zabawne sportowe intermeco, ale tež druhdy z wjetšim narokom 60 a samo hač do sto kilometrow. Potom je wšo dokoławokoła na solidnym niwowje. To započina so z prawym sportovskim zdrascenjom a z profesionalnym wubědžowanskim kolesom. Na nim steji

United Postal-team, znaty přez najwuspěšnišeho kolesowarja w stawiznach Tour de France, Američana Lancea Armstronga. So wě, tajke naroki sej Gabriš Nawka ani přibližnje njestaja. Koło z tutej značkou je mjenje abo bóle připadnje dóstał. „Tak dobry kolesowar wězo ženje njebudu a tež ani nohcju“, rjeknje na moje trochu prowokatiwne prašenje z posměwkom. „Mi dže skerje wo pohibowanje. Wone je wážne za strowe žiwjenje, a za to, zo móhl hišce dołho džělać.“ To je jeho credo, hdyž wučehnje swoje nowe koleso, kotrež je wjele lóše hač předchadžace treckingowe, kiž měješe tež šěrše wobruče. Za něčiče trjebaš asfaltowe puće, maš hinašu techniku a druhu geometriju, tež aerodynamika hraje rólu. Na to je so mjeztym přewučil. Rady zaprijima Gabriš Nawka tež młodych ludźi do sportowanja. „Hdžež tajke možnosće su, je rady wužiwam. Hač su to młodostni abo ministranća, z nimi so rady hibam, přetož pytnu, zo woni to chcedža a trjebaja. A štož čłowjek rady čini, wón tež lěpše zdokonja“, kaplan wuzběhuje.

Při tym so tež sam na akcijach serbskeje młodžiny wobdžěla. Bě hižo pódlu na Tour de Satkula, kopańca jeho runje tak wabi. Tak honi při treningu Chróšćanskich seniorow rady sobu za bulom, na Mikławšowym turněru w Radworju widžimy jeho stajnje w mustwje katolskich duchownych hrača a wrota třěleć. W tuchwilu rjanym a wuspěšnym času Chróšćanskeho koparskeho přenjeho mustwa sej tohorunja na hry jako přihladowar dojdže, hdyž jemu čas dowola. Jim přihladowac je wjeselo, a pytnješ, zo su kruty cылk, zo chcedža něšto docpěc. Wjele zaleži na trenarju, kotryž ma jara dobry počah k hrajerjam“, wopokazuje so kaplan jako dobry znajer wjesneje kopańcy.

Šwiknjemy so hišce raz z Gabrišom Nawku na koło. „Rady bych so wšědnje hodzinu na koleso sydnył, ale bohužel nimam přeco chwile“, wón praji. Tuž drje so za tak fanatikeho sportowca nima, kiž to na kóždy pad wšědnje čini. Jónu abo dwójce wob tydeń pak jeho znajmejša do pedalow teptać widžiš. Do jeho sonow słuša na kóždy pad, zaso raz dlěšu turu kaž po Krabatowej šćežce z jeje něhdže 80 kilometrami jěc. Z dobrymi znatymi, kaž z Budyšanom Wernerom Langerom, wosebje rady jězdzi, při čimž zapožataj tež wotpočink w přirodže. W přenim rjedže njeńdže jemu wo docpěty čas, ale wo dodžerženje prawych parametrow při napinanju čěla. A wočerstwenje ma jemu byc stajny přewodnik.

Ze wšěmi tutymi sportovskimi kajkosćemi a nastajenjom je kaplan Gabriš Nawka katolskej młodžiny z přikladom, kaž bě to w swoim času Alojs Andricki.

Tekst a foto: M. Štrawba

W Praze Sokoljo z 20 krajow byli

Wothłós na XIV. wšosokołski zlět

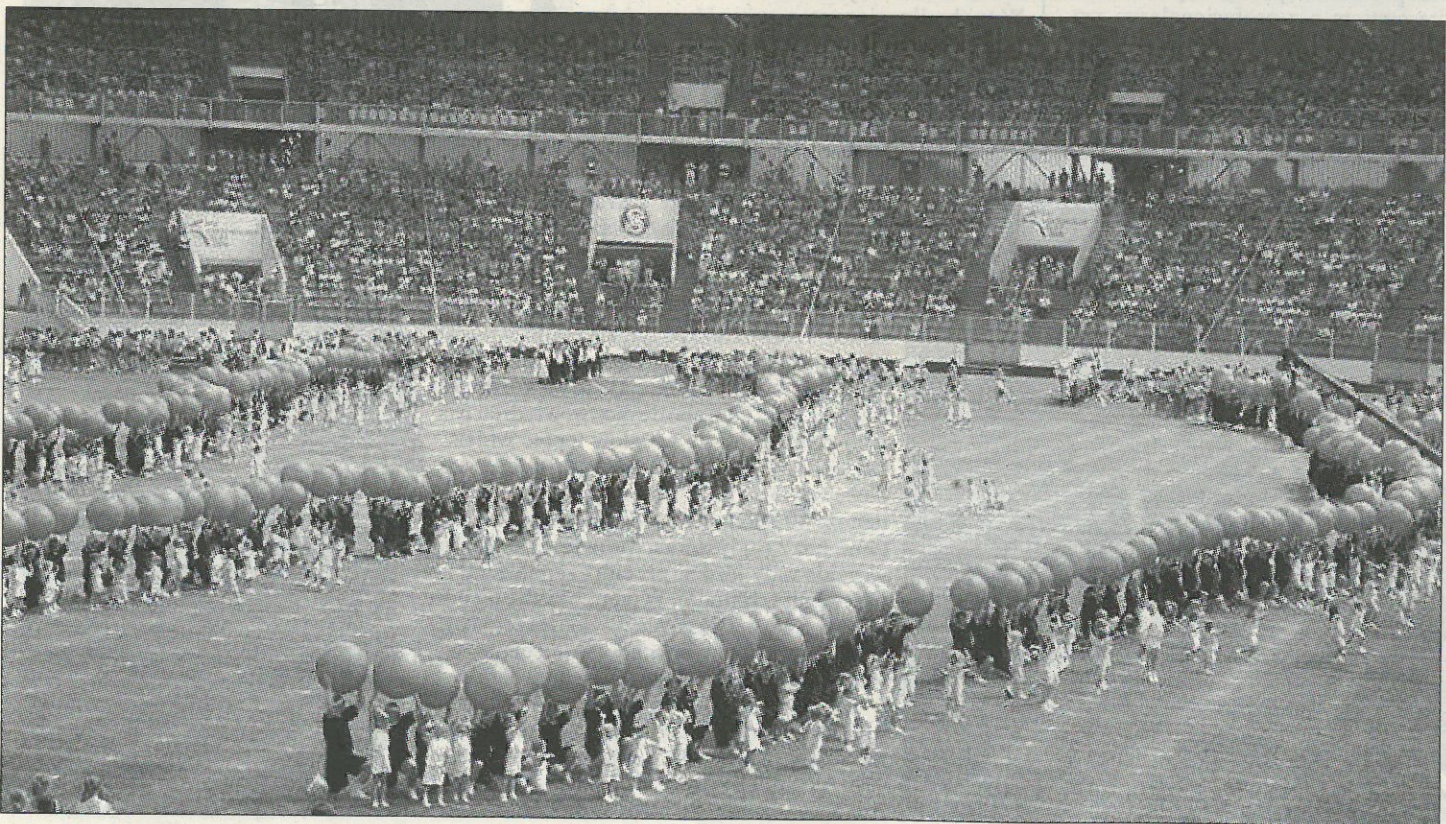
Po tym zo smy w čísle 4/2006 wo přebywanju małej delegacije Serbskeho Sokola 1./2. julija w Praze pisali, čitajće w slědowacym mjenjenju wo XIV. wšosokołskim zléce z Kanady:

Časopis „Kanadský Sokol – Canadian Sokol“ wozjewi w swojim awgustowskim wudaču na přernej stronje nimo wulkeho wobrazu wo zwučowanju tekst, kiž tule posłownje serbsce podawamy: Štýrnaty wšosokołski zlět, třeci po wobnowjenju Sokola po padže komunizma, přewjedzeny wot 1. do 6. julija 2006 w Praze, bě wuspěšny čas dweju dźesaćtysacow Sokolow z 20 krajow. – Najwjetši podžěl, přez sydomnaće tysac, bě z Českeje republiky, něhdźe tři tysac Sokolow bě z wukraja. – Zlět, zahajeny sobotu, 1. julija, z předstajenjom „Gale“ w arenje Sazka z pokazkami rozdělnych družin sporta, pěstowaných w Sokole, pokročowaše ze swjědženskim čahom 20 000 Sokolow njedźelu, 2. julija, a měješe wjeršk 5. a 6. julija z wustupom 17 000 zwučowarjow we wosomnaće zhrmadnych składbach na Strahovje. – W programje lubješe so najbóle zwučowanje staršich zwučowarjow a zwučowarkow w tradicionalnych sokolskich drastach w składbje „Ta naša česka píseň“. – Štwórtnowemu wustupej, kiž česka telewizija direktnje wysyłaše, přihladowaše tež prezident Českeje republiky Václav Klaus. – Dokež njebě so ličba zwučowarjow porno předchadźacym zlécam powjetšila, bě nadźijepoňna pokazka do přichoda wjetši podžěl młodych luźi hač na zašlymaj zléto. – Wobstatk zléta bě tež rjad kulturnych, sportowych, turistiskich a towaršnostnych zarjadowanjow. – Dospołnje njedosahaca wšak bě wospjet propaganda, a wjele luźi w Českeje republice ani njewědžeše, zo so zlět wotměje.

Najwjetše skupiny wukrajnych Sokolow běchu ze Słowakskeje a Zjednocenych statow, dalše sylne skupiny běchu z Awstriskeje a Šwicarskeje. Na zléce wobdžělchu so tež skupina Łužiskich Serbow (wuzběhnył M. Krawc), Sokoljo z Awstralskeje, Francoskeje, Němskeje, Pólskeje, Słowjenskeje a z dalších krajow. – Mjez wukrajnymi hosćimi skedźbni na so dośe nahladna skupina gymnastikarjow z Portugalskeje.

Kanadiske sokolstwo wobdžěli so na zléce ze 70 člonami ze župnym starostu Jiřijom Kořistku z Kitchenera na čole a ze 40 zwučowarjami župy, kotrychž nawjedowaše župny načolnik, bratr Luboš Frynt, a ze župnej načolnicu, sotru Annu Janousovej, kotřiž wuspěšnje w štyrjoch zlétoch składbach wustupichu.

Přeložil M. Krawc.

Dr. Tyrš njebě jeno založitel Sokola

W šesćdesatych lětach 19. lětstotka dóndže w mnohich krajach Europy k wzrodenju narodneho a kulturneho hibanja, tež w Serbach. W susodnej Česke, kotraž njebě tehdy hišće samostatny stat, ale wobstatk rakusko-wuherskeje dwójneje monarchije, z habsburgskim kejzorem we Wienje na čole, rozwi so tehdy sylne narodne hibanje. We wobłuku tutoho hibanja založi dr. Miroslav (Měrosław) Tyrš 1862 w Praze česke čelozwučowarske towarstwo, kotremuž da mjeno Sokol. Jemu džeše wo to, sport (čelozwučowanje) wuži jako srědk za moraliske a duchowno-dušine wzrodenje českeho naroda a młozinu prihotować na bój wo swobodu a njewotwisnosć wótčiny. Wot wšeho spočatka mysleše Tyrš zdobom na tamne słowjanske narody Europy, kotraž běchu tohorunja w njeswobodze žiwe, wosebje na ludy na Balkanje.

Z dźensnišeho wida móžemy rjec, zo je dr. Tyrš wulke swětowe přewróty swjeho časa předwidzał a so tohodla wo to prócował, zo by česki narod na nje prihotowany był. Narod Tyršowe ideje zrozumi a so tuž we wulkej ličbje w sokolskich jednotach zjednoči, najprjedy jenož mužojo, pozdžišo tež žony, młozina a džeći.

Sokolska ideja přeprěči bórže mjezy českeho kraja. Sokolstwo rozšěrješe so na dalše słowjanske narody. Najprjedy – hižo 1863 – na Słowincow, po tym na Polakow, Chorwatow, Južnych Serbow, Słowakow, Rusow, Bolharow a Ukrainow a naposledk – 1920 – tež na Łužiskich Serbow. Jeno 13 lět – wot 1920 do 1933 – móžeše Serbski Sokol aktiwnje džełać, na to so sam rozpušći.

W Českej pak wutworichu bórže po založenju a po přenim sokolskim zléce 1862 w Praze sokolske jednoty a župy po cyłym kraju. 1908 dóndže skónčnje k zjednocenju słowjanskich sokolskich zwjazkow do Zwjazka słowjanskeho sokolstwa. Wot léta 1895 steješe tež systematiske kublańje swojich člonow na programje sokolskich jednotow.

Zo by při sportowych zwučowanjach a na zarjadowanjach knježila jednotnosć řeče – to rěka sportowych prikazow, pomjenowanjow nastrojow, zwučowanskich elementow atd. – mjez jednotliwymi jednotami a župami, bě trjeba wutworic sportowu terminologiju. Tež tutón nadawk je dr. Tyrš přewzał a z pilnym, akribiskim džełom spjelnił. Po Tyršowym systemje zdžěla dr. Herman Šleca „Serbski čelozwučowanski system“. Tuta brošurka je 1927 w Budyšinje wušla, tworjo zdobom zakład za pozdžiše sportowe terminologije.

Rysowanka Měrcina Nowaka-Njechorńskeho

Pomnik Tyrša před domom w Praze, kiž nosy jeho mjeno

Tyrš wšak derje wědžeše, zo njedosaha wutworic sokolski zwjazk, jemu dać organizatorisku strukturu a terminologiju, ale zo je trjeba spisać program, w kotrymž so zaměry a nadawki zwjazka jasnje formuluja.

W septembru 1870, za čas němsko-francoskeje wojny, přebywaše dr. Tyrš w Haidu při Bodamskim jezoru na lěkowanju. W čisninje a samotnosći šwicarskich Alp, zdaleny wot domjacych problemow a starosćow, přemyslowaše wón wo wosudže swjeho naroda. Wuslědk toho bě wobšěrne pojednanje „Naš nadawk, směr a zaměr“. Po dalšim předželanju wozjewi so tute jako zawodny nastawk w Tyršowym časopisu „Sokol“ w januaru 1871.

Někotre wuprajenja Tyrša su tež dženja poľnje płaćiwje, na př. hdyž wón pisa: „Kóždy narod zahinj jeno ze swjeho samej winu. Ani jenički narod, kiž na swěće běše, wulki abo mały, njezahiny w swjehoje čilosci a hódności, kóždy so zwjeze hakle, hdyž bě zestarjony, bjezdžakny a skaženy.“ Tež sada: „Čim mjeńše narody su, čim wjetšu džeławosć dyrba wuwić, zo bychy tež při skromnej ličbje byli a wostali hódny a wažny sobustaw člowjstwa“, přitřechi.

Dale wón zwěsća: „Sylnosć a zmužitnosć wuchowa narod, džeławosć a wutrajnosć, pócciwosć a krutosć, lubosć k wótčnemu kraj, lubosć k swobodze.“ Podpěrač móžemy tohorunja jeho zwěsćenje: „Wulki, krasny, swjaty je idealny nadawk sokolstwa w narodnym žiwjenju.“

Dr. Měrosław Tyršowy wobšěrny nastawk „Naš nadawk, směr a zaměr“ je 1948 we wobłuku přihotow XI. wšosokołskeho zléta w Praze tež serbsce čiščany wušol. Dosłowo k małej brošurce spisa tehdyšić šefredaktor Noweje doby, swěrný Sokol Měrcin Nowak-Njechorński. Wón pisaše mj. dr.: „Tutón sokolski ewangelij, tuto wotkazanje Měrosława Tyrša je swjate a drohe wšitkim słowjanskim narodom tohodla, dokež je jim wuskutkowanje Tyršowych slowow hižo přinješlo telko žohnowanja, duchowne, dušine a čelne wzrodenje a wustrowjenje naroda a z tym tež swobodu.“

Myslu sej, zo je trjeba Tyršowe ideje, zaměry a prócowanja znowa wzrodit a je nic jenož w sportowych towarstwach, ale w cyłym luźe wožiwić a zakótwić.

L. Zahradník